

HRVATSKI ZAVOD ZA ZAPOSŁJAVANJE

ANALITIČKI BILTEN

GODINA XVI.
BROJ

1

ZAGREB
2014.

Nakladnik:

HRVATSKI ZAVOD ZA ZAPOSŁJAVANJE

Radnička cesta 1, Zagreb
Telefon - centrala: (01) 612 60 00
Telefon - uredništvo: (01) 612 60 90
Telefax: (01) 612 60 38
Elektronska pošta: darko.oracic@hzz.hr
Internetske stranice: <http://www.hzz.hr/>

Za nakladnika:

Ankica Paun Jarallah
ravnateljica Hrvatskog zavoda za zapošljavanje

Urednik:

Darko Oračić

Likovno rješenje:

Branko Vujanović

Grafička priprema:

Intergrafika TTŽ d.o.o.
Bistranska 19, Zagreb

Izlazi četiri puta godišnje

ISSN 1849-3386

SADRŽAJ

- 1. Kretanja u hrvatskom gospodarstvu i na tržištu rada, te njihova usporedba s kretanjima u drugim zemljama 5**
- 2. Gospodarska kretanja u eurozoni i njihov utjecaj na Hrvatsku..... 25**

1. Kretanja u hrvatskom gospodarstvu i na tržištu rada, te njihova usporedba s kretanjima u drugim zemljama

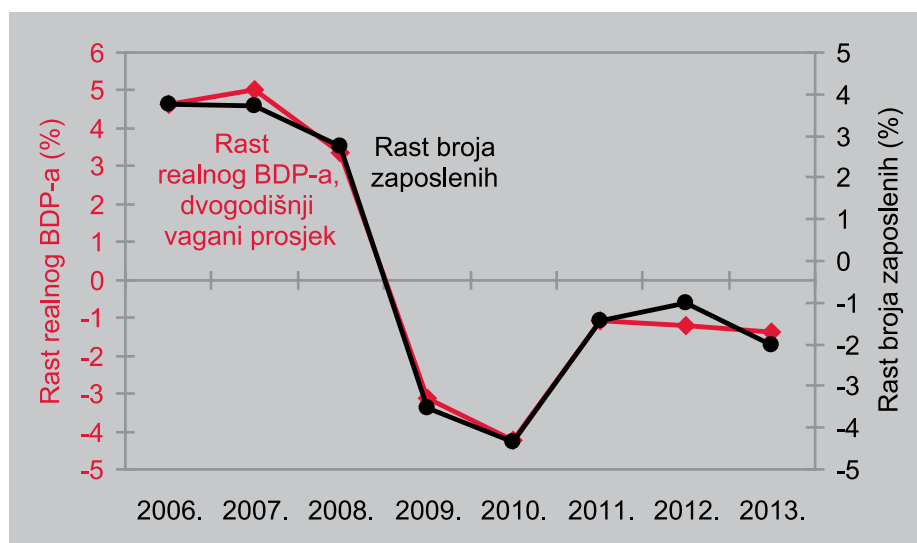
1.1 Ukupna proizvodnja i zaposlenost

Ekonomska teorija predviđa postojanje povezanosti između kratkoročnih promjena proizvodnje i zaposlenosti. Stoga sljedeća slika i tablica donose podatke o kretanju gospodarskog rasta i kretanju rasta broja zaposlenih u pravnim osobama i obrtima od 2006. do 2013. godine. Utjecaj rasta realnog BDP-a (bdp) u istoj (t) i prethodnoj (t-1) godini na rast zaposlenosti (zap) opisan je sljedećom regresijskom jednadžbom:

$$\text{zap}_t = -0,5 + 0,52 \text{ bdp}_t + 0,38 \text{ bdp}_{t-1} \quad R^2 = 0,992$$

(14,1) (10,8) N = 8

Utjecaj gospodarskog rasta u tekućoj godini na rast zaposlenosti nešto je jači od utjecaja rasta u prethodnoj godini. Na temelju gornjeg rezultata izračunat je dvogodišnji pomični vagani prosjek gospodarskog rasta. Rast realnog BDP-a u tekućoj godini „ponderiran“ je s 0,58 ($0,52/(0,52+0,38)=0,58$), a rast realnog BDP-a u prethodnoj godini s 0,42, tako da je zbroj pondera jednak jedinici. Kretanje vaganog prosjeka gospodarskog rasta, zajedno s kretanjem rasta zaposlenosti, prikazano je na slici. Sljedeća jednadžba dovodi u vezu

Slika i tablica 1.1

Rast realnog BDP-a i zaposlenosti u pravnim osobama i obrtima

Izvor: DZS, autori izračuni (dalje: a.).

Godina	Rast realnog BDP-a (%)	Dvogodišnji vagani prosjek rasta realnog BDP-a (%)	Rast broja zaposlenih u pravnim osobama i obrtima (%)
2006.	4,9	4,6	3,8
2007.	5,1	5,0	3,7
2008.	2,1	3,4	2,8
2009.	-6,9	-3,1	-3,5
2010.	-2,3	-4,2	-4,3
2011.	-0,2	-1,1	-1,4
2012.	-1,9	-1,2	-1,0
2013.	-1,0	-1,4	-2,0

Izvor: DZS, autori izračuni (dalje: a). Napomena: kod izračuna vaganog prosjeka ponder za tekuću godinu iznosi 0,58, a za prethodnu 0,42.

dvogodišnji vagani prosjek rasta realnog BDP-a i rast zaposlenosti:

$$\text{zap}_t = -0,5 + 0,90 (0,58 \text{ bdp}_t + 0,42 \text{ bdp}_{t-1}) \quad R^2 = 0,992$$

(27,7) N = 8

Premda je veza između prosječnog rasta proizvodnje i rasta zaposlenosti veoma čvrsta, uočljivo je značajno odstupanje u 2012. godini u kojoj je rast zaposlenosti bio veći odnosno manje negativan nego što bi se to moglo očekivati na temelju njihove prethodne veze i vrijednosti vaganog prosjeka rasta proizvodnje u istoj godini. Na rast zaposlenosti u 2012. godini djelovao je, dakle, i neki drugi čimbenik. Kao što je to objašnjeno u Analitičkom biltenu broj 1 iz 2013. godine, vjerojatno je riječ o utjecaju sniženja doprinosa na plaću do kojeg je došlo u svibnju 2012. godine. Da nije bilo spomenute mjere, rast zaposlenosti u 2012. godini bio bi još negativniji. Spomenuta je mjera, dakle, umanjila opadanje zaposlenosti u toj godini.

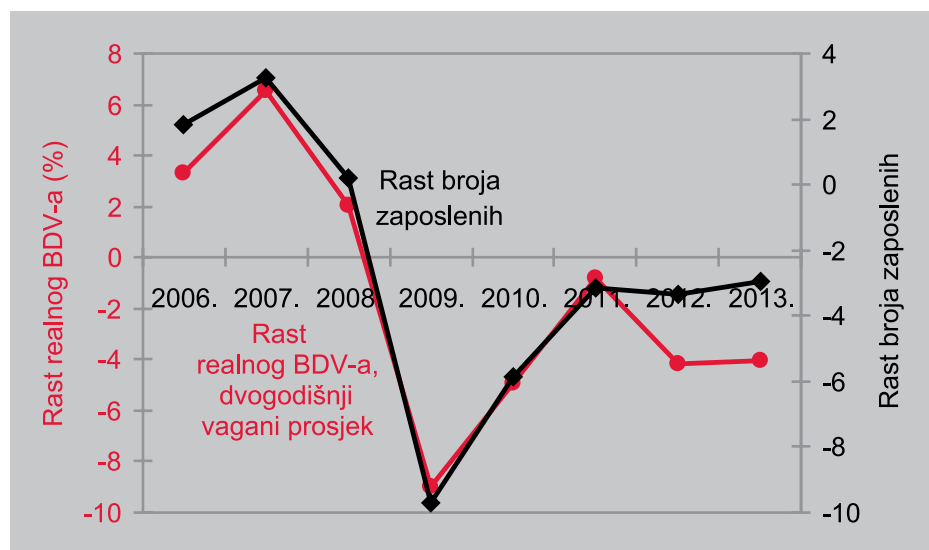
Što se tiče daljnjih kretanja, u 2013. godini broj zaposlenih u pravnim osobama i obrtu smanjio se 2 posto, što je blizu vrijednosti koja se mogla očekivati na temelju gospodarskog rasta, ali nešto je manja, što je u skladu s djelovanjem nekog posebnog čimbenika u 2012. godini.

1.2 Proizvodnja i zaposlenost u prerađivačkoj industriji

Sljedeća slika i tablica prikazuju kretanje rasta proizvodnje i zaposlenosti u prerađivačkoj industriji od 2006. do 2013. godine. Pokazatelj rasta proizvodnje je dvogodišnji pomični vagani prosjek stope rasta realne dodane vrijednosti. Vrijednost rasta u tekućoj godini ponderirana je s 0,785, a vrijednost rasta u prethodnoj godini ponderirana je s 0,215. Uočljivo je da je od 2007. do 2011. godine rast zaposlenosti u prerađivačkoj industriji čvrsto slijedio prosječni rast proizvodnje. U 2012. godini došlo je do značajnog razilaženja. Premda negativan, rast zaposlenosti u toj godini bio je znatno veći nego što bi se to moglo pretpostaviti na temelju prethodne veze i prosjeka rasta proizvodnje u istoj i prethodnoj godini. Drugim riječima, pad zaposlenosti u 2012. godini bio je puno blaži nego što je to „trebao“ biti na temelju prosječne vrijednosti gospodarskog rasta. Isto vrijedi i za 2013. godinu u kojoj je pad zaposlenosti također bio blaži nego što se to moglo očekivati na temelju gospodarskog rasta u istoj i prethodnoj godini. Razlog tome, kao što je to prethodno rečeno, može biti sniženje doprinosa na plaće

Slika 1.2

Rast realnog BDV-a
i zaposlenosti
u prerađivačkoj industriji

Izvor: DZS, a.

novoprijavljenih nezaposlenih (novop) u istoj (t) i prethodnoj (t-1) godini na rast broja osoba zaposlenih s evidencije (zapos) opisuje sljedeća regresijska jednadžba:

$$\text{zapos}_t = -3,6 + 0,71 \text{ traž} + 0,46 \text{ novop}_t + 0,53 \text{ novop}_{t-1} \quad R^2 = 0,969$$

(6,8) (4,2) (7,2) N = 8

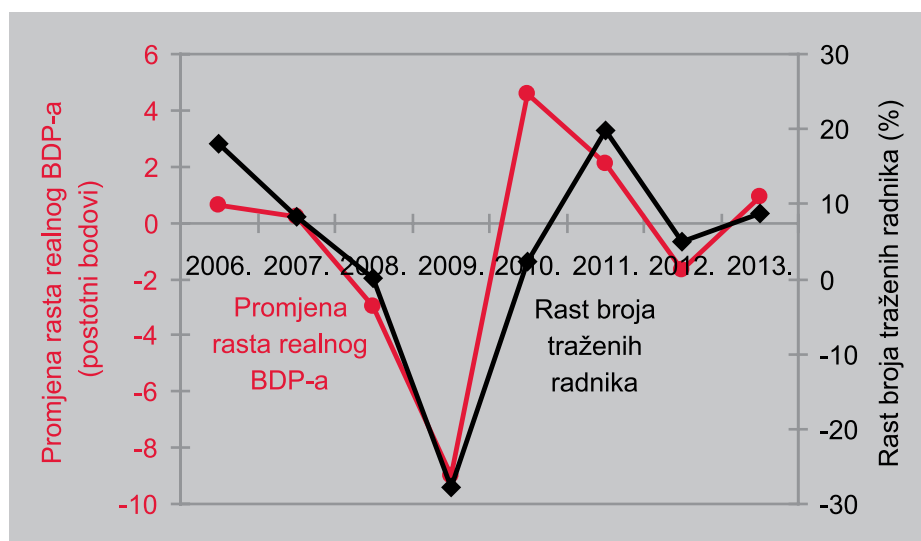
Dobiveni rezultat pokazuje da na rast broja zaposlenih statistički veoma značajno utječe rast broja traženih radnika i rast broja novoprijavljenih nezaposlenih, kako u tekućoj tako i u prethodnoj godini. Drugim riječima, na promjene opsega zapošljavanja utječu s jedne strane promjene u broju slobodnih radnih mjesta, a s druge strane promjene u broju novoprijavljenih nezaposlenih osoba. Međutim, detaljnija analiza pokazuje da podatak za 2013. godinu znatno slabi spomenute veze. Naime, u 2013. godini došlo je do značajnog povećanja rasta zapošljavanja u usporedbi s prethodnom godinom. Rast broja traženih radnika također se povećao, ali značajno se smanjio rast broja novoprijavljenih radnika u istoj godini, dok je rast novoprijavljenih u prethodnoj godini ostao na sličnoj razini. Uzeti zajedno, navedeni čimbenici ne mogu objasniti povećanje rasta zapošljavanja u 2013. godini, što upućuje na djelovanje nekog drugog čimbenika.

1.4 Proizvodnja i slobodna radna mjesta, ukupno i u nekim djelatnostima

Odnos između promjene stope rasta proizvodnje s jedne strane i stope rasta broja traženih radnika s druge strane prikazan je na sljedećoj slici. Podatke sadrži pripadajuća tablica. Broj traženih radnika odnosno slobodnih radnih mjesta odnosi se na prijave Hrvatskom zavodu za zapošljavanje tijekom godine. Promjena u stopi gospodarskog rasta izražena je u postotnim bodovima. Uočljiva je čvrsta pozitivna veza, s izuzetkom 2010. godine kada je promjena u rastu proizvodnje bila puno izraženija od usporedivog rasta broja traženih radnika. To je razumljivo s obzirom na prethodni drastičan pad gospodarskog rasta u 2009. godini, što je vjerojatno ostavilo posljedice na ponašanje poslodavaca. U 2011. godini rast broja traženih radnika ponovno se uskladio s usporedivom promjenom u rastu proizvodnje, te do kraja promatranog razdoblja osciliraju u istome smjeru. Tako je u 2013. godini promjena rasta proizvodnje postala od negativne pozitivna, a ujedno se i povećao rast broja traženih radnika. Drugim riječima, opadanje proizvodnje se usporilo, što je dovelo do većeg rasta broja slobodnih radnih mjesta.

Slika 1.4.1

Promjena rasta
realnog BDP-a
i rast broja traženih
radnika

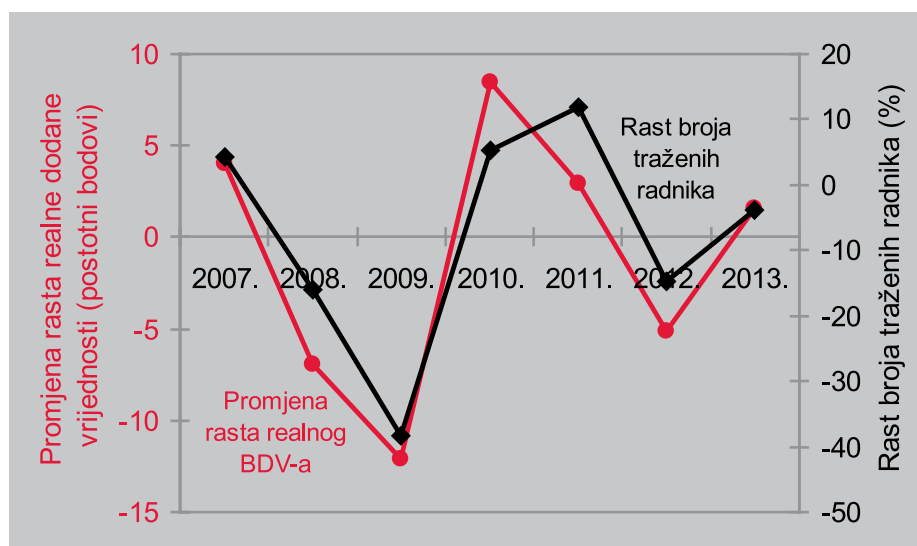

Izvor: DZS, HZZ, a.

Godina	Rast realnog BDP-a (%)	Promjena rasta realnog BDP-a (postotni bodovi)	Rast broja traženih radnika (%)
2006.	4,9	0,6	18,0
2007.	5,1	0,2	8,4
2008.	2,1	-3,0	0,2
2009.	-6,9	-9,0	-27,8
2010.	-2,3	4,6	2,3
2011.	-0,2	2,1	19,9
2012.	-1,9	-1,7	5,1
2013.	-1,0	0,9	8,7

Izvor: DZS, HZZ, a.

Sljedeća slika prikazuje promjenu rasta realne bruto dodane vrijednosti u prerađivačkoj industriji i rast broja traženih radnika u istoj djelatnosti. Kao i u slučaju ukupne proizvodnje, veza je čvrsta, sa značajnijim odstupanjem u 2010. godini. U 2013. godini usporilo se opadanje i proizvodnje i broja slobodnih radnih mjesta. Za razliku od ukupnog broja traženih radnika, dakle, broj slobodnih radnih mjesta u prerađivačkoj industriji se smanjio.

Slika i tablica 1.4.2

Promjena rasta realnog BDV-a i rast broja traženih radnika u prerađivačkoj industriji

Izvor: DZS, HZZ, a.

Godina	Rast realnog BDV-a (%)	Promjena rasta realnog BDV-a (postotni bodovi)	Rast broja traženih radnika (%)
2007.	7,4	4,0	4,3
2008.	0,5	-6,9	-16,0
2009.	-11,6	-12,1	-38,4
2010.	-3,1	8,5	5,2
2011.	-0,2	2,9	12,0
2012.	-5,3	-5,1	-14,7
2013.	-3,7	1,6	-3,7

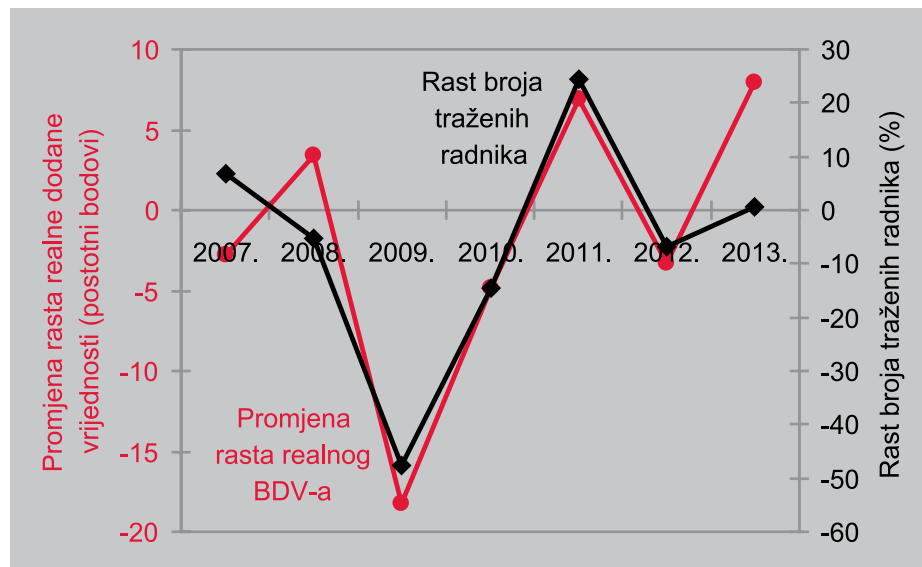
Izvor: DZS, HZZ, a.

U nastavku je prikazana promjena u stopi rasta realne dodane vrijednosti i rast broja traženih radnika u građevinarstvu. Za razliku od prerađivačke industrije, kao što je to vidljivo na sljedećoj slici, u građevinarstvu nije došlo do odstupanja

u 2011. godini. Rast broja traženih radnika pratio je je kretanje promjene rasta proizvodnje. Promjena nije bila toliko negativna kao u 2009. godini, ali je i dalje bila negativna. Do značajnijeg je odstupanja, međutim, došlo u 2013. godini u kojoj je došlo do pozitivne promjene u rastu proizvodnje zato što se njezino opadanje bitno usporilo, dok je rast broja slobodnih radnih mjesta postao samo blago pozitivan.

Slika i tablica 1.4.3

Promjena rasta realnog BDV-a i rast broja traženih radnika u građevinarstvu

Izvor: DZS, HZZ, a.

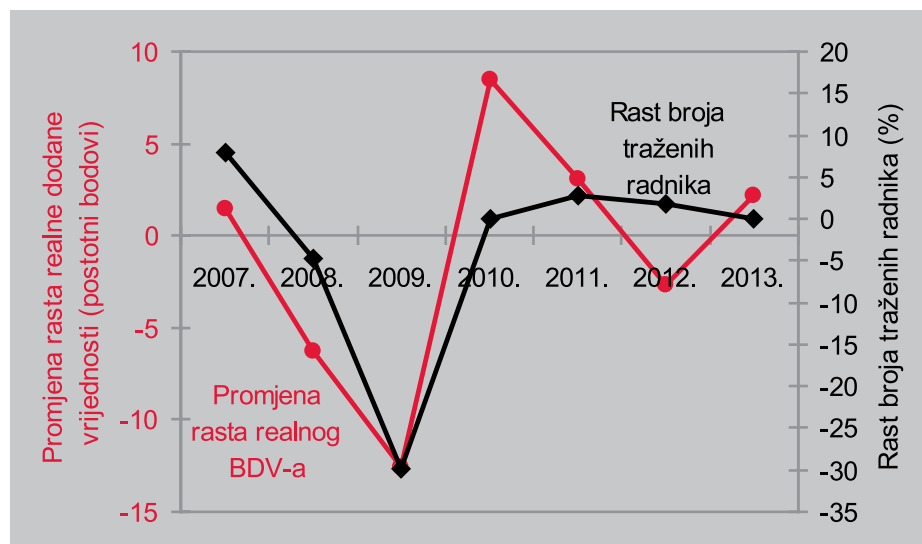
Godina	Rast realnog BDV-a (%)	Promjena rasta realnog BDV-a (postotni bodovi)	Rast broja traženih radnika (%)
2007.	3,8	-2,8	6,7
2008.	7,2	3,4	-5,2
2009.	-11,0	-18,2	-47,7
2010.	-15,8	-4,8	-14,6
2011.	-8,9	6,9	24,3
2012.	-12,3	-3,3	-6,7
2013.	-4,3	8,0	0,5

Izvor: DZS, HZZ, a.

Naposljetku, sljedeća slika prikazuje odnos između promjene u rastu realne

Slika 1.4.4

Promjena rasta realnog BDV-a i rast broja traženih radnika u trgovini, prijevozu i ugostiteljstvu

Izvor: DZS, HZZ, a.

Godina	Rast realnog BDV-a (%)	Promjena rasta realnog BDV-a (postotni bodovi)	Rast broja traženih radnika (%)
2007.	7,4	1,5	7,8
2008.	1,1	-6,2	-4,6
2009.	-11,4	-12,6	-29,9
2010.	-2,9	8,5	0,0
2011.	0,2	3,1	2,8
2012.	-2,4	-2,6	1,8
2013.	-0,2	2,2	0,1

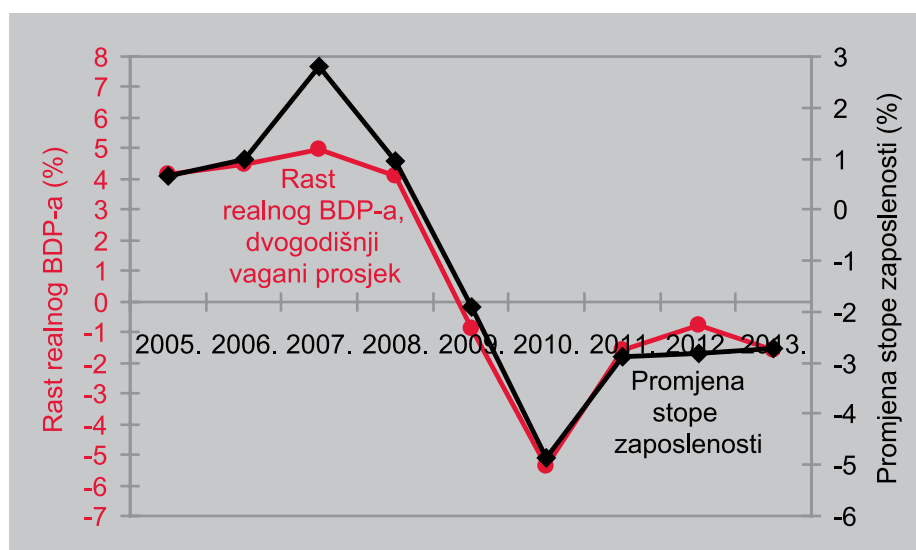
Izvor: DZS, HZZ, a.

dobane vrijednosti i rasta broja traženih radnika u skupini djelatnosti koja obuhvaća trgovinu, prijevoz i ugostiteljstvo. Veza nije toliko čvrsta koliko kod prethodno spomenutih djelatnosti. Opći obris kretanja vrijednosti navedenih varijabli je sličan, ali postoje i značajna odstupanja. Do osobito velikog odstupanja došlo je u 2010. godini, čiji su razlozi vjerojatno slični razlozima tadašnjeg odstupanja i kod prerađivačke industrije.

Općenito se može zaključiti da postoji čvrsta veza između promjene u stopi rasta proizvodnje s jedne strane i rasta broja slobodnih radnih mjesta prijavljenih Hrvatskom zavodu za zapošljavanje s druge strane, ali i da je ta veza slabija u nekim godinama i u nekim djelatnostima.

1.5 Proizvodnja i stopa zaposlenosti u Hrvatskoj i nekim drugim zemljama Europske unije

Na sljedećoj slici prikazan je odnos između rasta realnog BDP-a i postotne promjene stope zaposlenosti stanovništva u dobi od 20 do 64 godine. Stopa zaposlenosti odnosno njezina postotna promjena ovdje je uzeta kako bi se spomenuti odnos mogao kasnije uspoređivati s odnosom u drugim zemljama. Korištenje apsolutnog broja zaposlenih u tu svrhu odnosno procjene na temelju ankete radne snage nije uputno zbog nepouzdanosti takvih procjena. Što se tiče gospodarskog rasta, prikazan je njegov pomični dvogodišnji vagani prosjek. Vidi se da je spomenuta veza razmjerno čvrsta, ali postoje i značajna odstupanja. Tako je u 2007. godini promjena stope zaposlenosti bila puno veća nego što bi se to moglo pretpostaviti na temelju gospodarskog

Slika 1.5.1

Rast realnog BDP-a i promjena stope zaposlenosti u Hrvatskoj

Izvor: Eurostat, a.

Godina	Rast realnog BDP-a (%)	Dvogodišnji vagani prosjek rasta realnog BDP-a (%)	Stopa zaposlenosti st. 20-64 (%)	Promjena stope zaposlenosti (%)
2005.	1,7	1,9	67,9	0,9
2006.	3,3	2,8	68,9	1,5
2007.	3,0	3,1	69,8	1,3
2008.	0,4	1,3	70,2	0,6
2009.	-4,4	-2,8	68,8	-2,0
2010.	2,0	-0,1	68,4	-0,6
2011.	1,6	1,7	68,5	0,1
2012.	-0,7	0,1	68,0	-0,7
2013.	-0,4	-0,5	67,7	-0,4

Tablica 1.5.2

Rast realnog BDP-a i promjena stope zaposlenosti u eurozoni

Izvor: Eurostat, a. Napomena: vrijednost pondera kod vaganog prosjeka navedena je u tekstu.

Sljedeća regresijska jednadžba prikazuje odnos između promjene stope zaposlenosti (zap) i rasta proizvodnje (bdp) u eurozoni, uzimajući u obzir odstupanje u 2013. godini (G13):

$$\text{zap}_t = -0,5 + 0,60 (0,67 \text{ bdp}_t + 0,33 \text{ bdp}_{t-1}) + 1,5 \text{ G13}$$

(3,8) (10,3) (1,0)

$$R^2 = 0,948 \quad N = 9$$

Koeficijent ispred vaganog prosjeka gospodarskog rasta u eurozoni potpuno je isti kao i u Hrvatskoj. Rast proizvodnje veći za jedan postotni bod donosi promjenu stope zaposlenosti veću za 0,6 postotnih bodova. To znači da gospodarski rast ima isti utjecaj na promjenu stope zaposlenosti i u eurozoni i u Hrvatskoj. Međutim, u eurozoni je utjecaj rasta proizvodnje u istoj godini dvostruko veći nego utjecaj rasta proizvodnje u prethodnoj godini, dok je u Hrvatskoj obrnuto. Drugim riječima, u eurozoni gospodarski rast djeluje puno brže na zaposlenost nego u Hrvatskoj. Što se tiče vrijednosti konstante u jednadžbi za eurozonu, ona je znatno niža (u apsolutnom iznosu) nego u jednadžbi za Hrvatsku, što znači da je rast produktivnosti rada tijekom promatranog razdoblja bio daleko sporiji u eurozoni nego u Hrvatskoj. To nije neobično s obzirom da je razina produktivnosti rada u eurozoni (na početku promatranog razdoblja bila) puno veća nego u Hrvatskoj. Naime, poznato je da zemlje u kojima je niža (početna) produktivnost rada bilježe njezin brži rast pod uvjetom institucionalne sličnosti između zemalja (tzv. uvjetna konvergencija).

Osim s eurozonom, Hrvatska se može usporediti i s nekim članicama Europske unije koje se nalaze izvan eurozone. Stoga je na sljedećoj slici prikazana veza između rasta proizvodnje i promjene stope zaposlenosti u Poljskoj. Za razliku od eurozone i Hrvatske, u Poljskoj tijekom promatranog razdoblja ni u jednoj godini nije zabilježen negativan gospodarski rast. Između rasta proizvodnje i promjene stope zaposlenosti postoji čvrsta veza, ali na kraju promatranog razdoblja pojavljuje se značajno odstupanje. Promjena stope zaposlenosti u 2012. i 2013. godini bila je puno pozitivnija nego što se to moglo očekivati na temelju gospodarskog rasta.

Brojčani odnos između rasta proizvodnje i promjene stope zaposlenosti u Poljskoj, isključujući utjecaj odstupanja u 2012. i 2013. godini, prikazuje sljedeća jednadžba:

$$\text{zap}_t = -5,0 + 1,48 (0,54 \text{ bdp}_t + 0,46 \text{ bdp}_{t-1}) + 0,7 \text{ G12} + 2,7 \text{ G13}$$

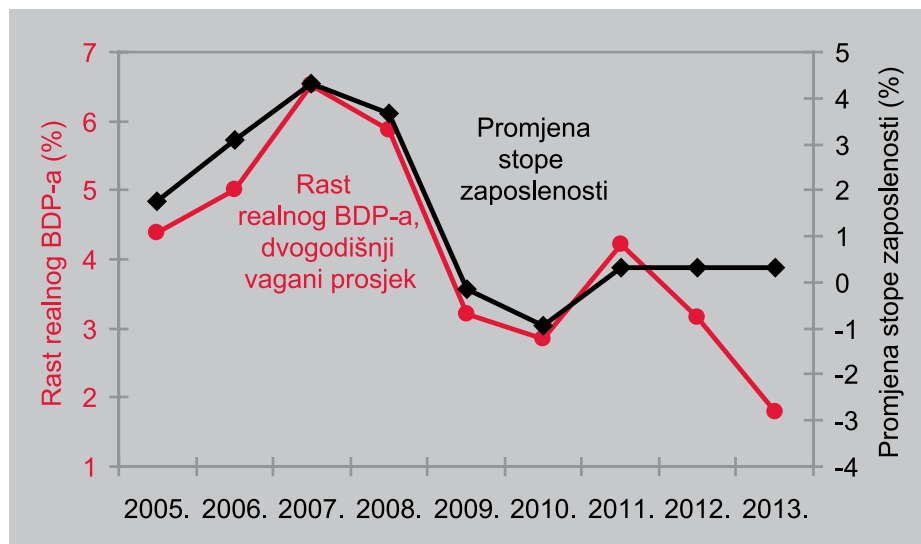
(6,3) (8,7) (1,1) (3,6)

$$R^2 = 0,945 \quad N = 9$$

Utjecaj gospodarskog rasta na promjenu stope zaposlenosti puno je veći u Poljskoj nego u Hrvatskoj. Povećanje rasta proizvodnje za jedan postotni bod donosi povećanje promjene stope zaposlenosti za gotovo jedan i pol postotni bod. Čini se, dakle, da u Poljskoj postoje čimbenici koji snaže utjecaj proizvodnje na zaposlenost. Rast produktivnosti rada tijekom promatranog razdoblja također je bio puno veći. To nije neočekivano jer je produktivnost rada u Poljskoj (na početku promatranog razdoblja bila) niža nego u Hrvatskoj, ali razlika izgleda veoma velika, tako da vjerojatno djeluju i neki posebni čimbenici.

Slika i tablica 1.5.3

Rast realnog BDP-a i promjena stope zaposlenosti u Poljskoj

Izvor: Eurostat, a.

Godina	Rast realnog BDP-a (%)	Dvogodišnji vagani prosjek rasta realnog BDP-a (%)	Stopa zaposlenosti st. 20-64 (%)	Promjena stope zaposlenosti (%)
2005.	3,6	4,4	58,3	1,7
2006.	6,2	5,0	60,1	3,1
2007.	6,8	6,5	62,7	4,3
2008.	5,1	5,9	65,0	3,7
2009.	1,6	3,2	64,9	-0,2
2010.	3,9	2,8	64,3	-0,9
2011.	4,5	4,2	64,5	0,3
2012.	2,0	3,2	64,7	0,3
2013.	1,6	1,8	64,9	0,3

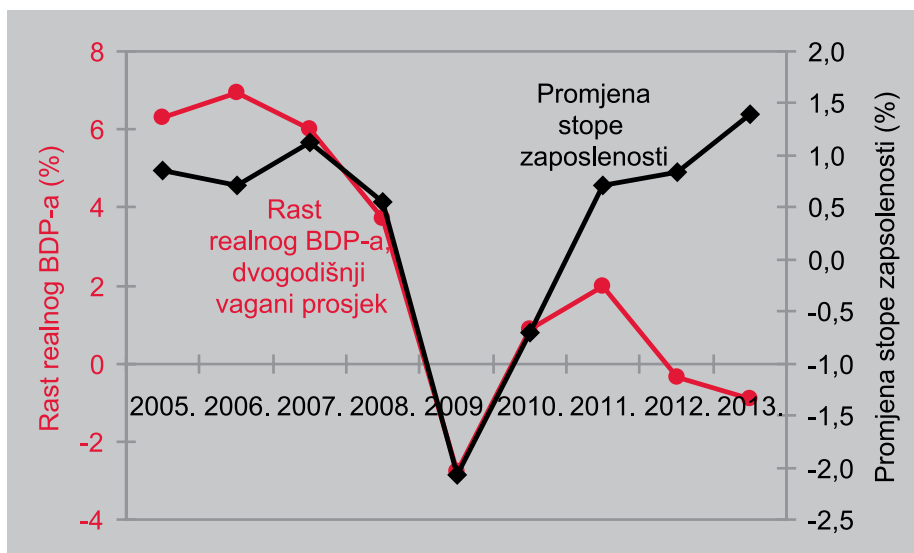
Izvor: Eurostat, a. Napomena: vrijednost pondera kod vaganog prosjeka navedena je u tekstu.

Sljedeća zemlja s kojom se Hrvatska može usporediti je Češka. Međutim, veza između rasta proizvodnje i promjene stope zaposlenosti u Češkoj bila je veoma slaba, kao što se to može vidjeti na sljedećoj slici. Odstupanja su bila osobito velika u zadnje tri godine, ali pojavljivala su se i na početku promatranog razdoblja. Veza između rasta proizvodnje i promjene zaposlenosti u Češkoj bila je čvrsta samo od 2007. do 2010. godine. Ako se unatoč tome provede brojčana analiza, dobiva se sljedeći rezultat:

$$\text{zap}_t = -1,0 + 0,31 (0,77 \text{ bdp}_t + 0,23 \text{ bdp}_{t-1}) + 1,1 \text{ G11} + 2,0 \text{ G12} + 2,7 \text{ G13}$$

(5,0) (7,6) (2,9) (4,8) (6,4)

$$R^2 = 0,948 \quad N = 9$$

Slika i tablica 1.5.4

Rast realnog BDP-a
i promjena stope zaposlenosti
u Češkoj

Izvor: Eurostat, a.

Godina	Rast realnog BDP-a (%)	Dvogodišnji vagani prosjek rasta realnog BDP-a (%)	Stopa zaposlenosti st. 20-64 (%)	Promjena stope zaposlenosti (%)
2005.	6,8	6,3	70,7	0,9
2006.	7,0	7,0	71,2	0,7
2007.	5,7	6,0	72,0	1,1
2008.	3,1	3,7	72,4	0,6
2009.	-4,5	-2,8	70,9	-2,1
2010.	2,5	0,9	70,4	-0,7
2011.	1,8	2,0	70,9	0,7
2012.	-1,0	-0,4	71,5	0,8
2013.	-0,9	-0,9	72,5	1,4

Izvor: Eurostat, a. Napomena: vrijednost pondera kod vaganog prosjeka navedena je u tekstu.

Utjecaj rasta proizvodnje na promjenu stope zaposlenosti u Češkoj znatno je slabiji nego u Hrvatskoj. Rast produktivnosti rada također je niži. To može odražavati obilježja češkog tržišta rada, ali može biti i odraz loših statističkih pokazatelja odnosno nekvalitetne ankete radne snage. Što se tiče velikih odstupanja u zadnje tri godine, moguće je da je stopa zaposlenosti povećavana nekim posebnim mjerama.

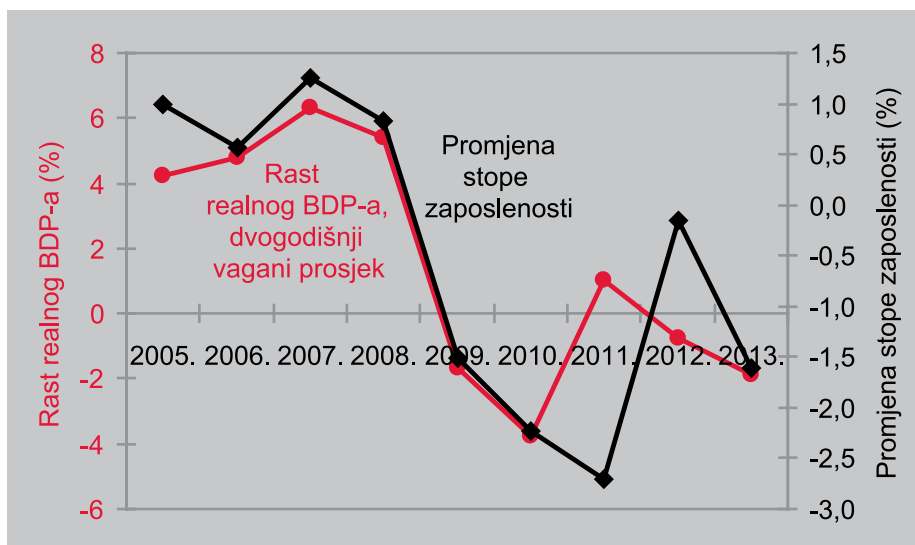
Velika odstupanja kretanja promjene stope zaposlenosti od kretanja rasta proizvodnje zabilježena su i u Mađarskoj. Kao što je to vidljivo na sljedećoj slici, u zadnje tri godine promatranog razdoblja, a osobito u zadnje dvije, promjena stope zaposlenosti bila je daleko veća nego što se to moglo očekivati na temelju rasta proizvodnje. Na visinu odnosno promjenu stope zaposlenosti vjerojatno je značajno utjecalo povećanje broja sudionika u javnim radovima. Zanimljivo je kako povećani opseg javnih radova nije osobito utjecao na ukupnu proizvodnju.

Brojčani odnos između rasta proizvodnje i promjene stope zaposlenosti u Mađarskoj, uzimajući u obzir velika odstupanja u zadnjem dijelu promatranog razdoblja, prikazuje sljedeća jednadžba:

$$\text{zap}_t = -0,6 + 0,24 \text{ bdp}_t + 1,1 \text{ G11} + 2,0 \text{ G12} + 2,7 \text{ G13} \quad R^2 = 0,932$$

(2,8) (4,2) (1,3) (5,9) (3,8) N = 9

Rezultat pokazuje da u Sloveniji zaposlenost reagira na gospodarski rast slabije nego u Hrvatskoj, ali nešto brže, te da je rast produktivnosti tijekom promatranog razdoblja bio sporiji nego u Hrvatskoj, što je očekivano s obzirom da je razina produktivnosti rada u Sloveniji (početkom promatranog razdoblja bila) veća nego u Hrvatskoj.

Slika i tablica 1.5.6

Rast realnog BDP-a i promjena stope zaposlenosti u Sloveniji

Izvor: Eurostat, a.

Godina	Rast realnog BDP-a (%)	Dvogodišnji vagani prosjek rasta realnog BDP-a (%)	Stopa zaposlenosti st. 20-64 (%)	Promjena stope zaposlenosti (%)
2005.	4,0	4,2	71,1	1,0
2006.	5,8	4,8	71,5	0,6
2007.	7,0	6,3	72,4	1,3
2008.	3,4	5,4	73,0	0,8
2009.	-7,9	-1,7	71,9	-1,5
2010.	1,3	-3,8	70,3	-2,2
2011.	0,7	1,0	68,4	-2,7
2012.	-2,5	-0,7	68,3	-0,1
2013.	-1,1	-1,9	67,2	-1,6

Izvor: Eurostat, a. Napomena: vrijednost pondera kod vaganog prosjeka navedena je u tekstu.

Može se zaključiti da se Hrvatska po snazi utjecaja gospodarskog rasta na promjenu stope zaposlenosti tijekom zadnjih devet godina nalazila između Poljske i Slovenije odnosno u razini prosjeka eurozone, da se po brzini rasta produktivnosti rada također nalazila između Poljske i Slovenije, te da su na kretanje stope zaposlenosti u Češkoj i Mađarskoj u zadnjem dijelu promatranog razdoblja, osim niskog ili negativnog gospodarskog rasta, veoma snažno utjecali i neki drugi čimbenici.

1.6 Novac i realna domaća potražnja

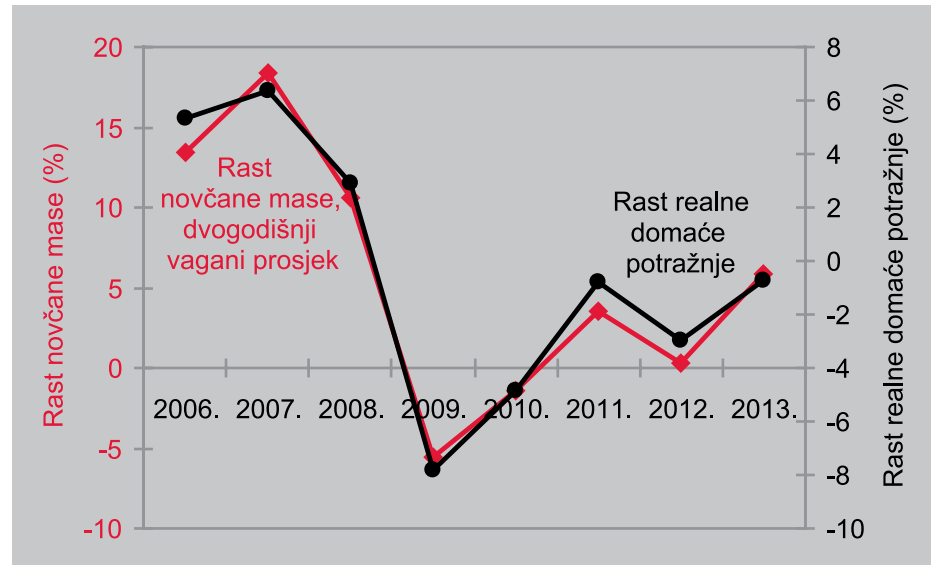
Prema pravilima nacionalnog računa, bruto domaći proizvod jednak je domaćoj potražnji uvećanoj za neto izvoz (tj. izvoz minus uvoz):

$$\text{BDP} = \text{domaća potražnja} + \text{neto izvoz}$$

Na proizvodnju, dakle, utječe domaća potražnja i neto izvoz. Sljedeća slika i tablica prikazuju kretanje rasta realne finalne domaće potražnje u Hrvatskoj tijekom zadnjih nekoliko godina. Finalna potražnja ne uključuje promjene zaliha. U tablici je također prikazan i rast novčane mase (M1). Novčana masa jedan je od čimbenika koji određuju domaću potražnju. Količina novca u optjecaju na različite načine može utjecati na domaću potražnju.

Slika i tablica 1.6

Rast novčane mase i rast realne domaće finalne potražnje u Hrvatskoj

Izvor: HNB, DZS, a.

Godina	Rast novčane mase (%)	Dvogodišnji vagani prosjek rasta novčane mase (%)	Rast realne domaće finalne potražnje (%)
2006.	16,2	13,4	5,3
2007.	19,7	18,4	6,4
2008.	5,1	10,6	2,9
2009.	-12,1	-5,6	-7,8
2010.	5,1	-1,4	-4,9
2011.	2,6	3,6	-0,8
2012.	-1,1	0,3	-2,9
2013.	10,1	5,8	-0,7

Izvor: HNB, DZS, a. Napomena: vrijednost pondera kod vaganog prosjeka navedena je u tekstu.

Odnos između rasta realne domaće finalne potražnje (potražnja) i vaganog prosjeka rasta novčane mase (novac) u tekućoj (t) i prethodnoj godini (t-1) statistički opisuje sljedeća regresijska jednadžba:

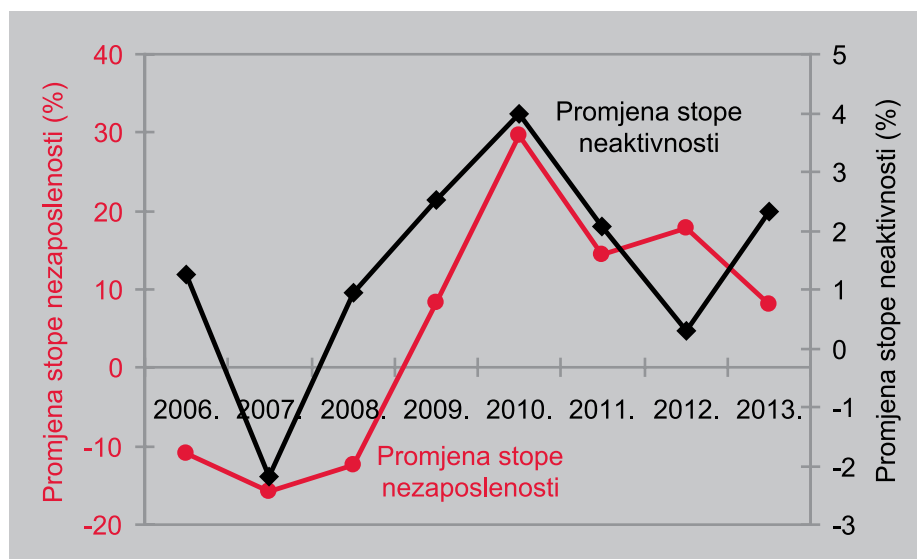
$$\text{potražnja}_t = -3,7 + 0,61 (0,62 \text{ novac}_t + 0,38 \text{ novac}_{t-1}) \quad R^2 = 0,978 \\ (16,3) \quad N = 8$$

Gornji rezultat također omogućuje objašnjenje kretanja rasta realne domaće potražnje u pojedinim godinama. Premda je u 2013. godini, na primjer, ostvaren relativno visok rast novčane mase, pa je i njegov vagani prosjek bio značajno pozitivan, to još uvijek nije bilo dovoljno za pozitivan rast realne domaće potražnje. Visok rast novčane mase nastavio se i u 2014. godini, što znači da će i vagani prosjek u toj godini biti visok, ali njegov utjecaj na rast realne domaće potražnje mogli bi u većoj ili manjoj mjeri poništiti čimbenici u sferi fiskalne politike.

1.7 Nezaposlenost i neaktivnost u Hrvatskoj i nekim drugim zemljama Europske unije

Stopa aktivnosti je udio radne snage, tj. zbroja zaposlenih i nezaposlenih, u stanovništvu. Ona pokazuje koliki dio stanovništva želi raditi. Stopa nezaposlenosti je udio nezaposlenih u radnoj snazi. Ona pokazuje koliki dio radne snage želi raditi i aktivno traži posao, ali nije zaposlen. Teorijski gledano, između stope aktivnosti i stope nezaposlenosti ne mora postojati nikakva statistička veza. Međutim, kao što ćemo to vidjeti u nastavku, statistička veza između njih postoji.

Kako bi veza između stope aktivnosti i stope nezaposlenosti bila lakše uočljiva, stopa aktivnosti je pretvorena u stopu neaktivnosti (oduzimanjem od sto). Promatra se, dakle, promjena stope neaktivnosti i promjena stope nezaposlenosti. Sljedeća slika prikazuje njihov odnos u Hrvatskoj u razdoblju od 2006. do 2013. godine. Između postotne promjene stope nezaposlenosti i postotne promjene stope neaktivnosti očito postoji pozitivna veza, premda nije osobito čvrsta. Tako je u 2007. godini zabilježen najznačajniji pad stope nezaposlenosti, te ujedno i najznačajniji pad stope neaktivnosti, dok je u 2010. godini zabilježeno najznačajnije povećanje stope nezaposlenosti, te ujedno i najznačajnije povećanje stope neaktivnosti. Spomenuta je veza, međutim, oslabila u zadnje dvije godine promatranog razdoblja.

Slika i tablica 1.7.1

Promjena stope nezaposlenosti i neaktivnosti u Hrvatskoj

Izvor: Eurostat; a.

Godina	Stopa nezaposlenosti (%)	Promjena stope nezaposlenosti (%)	Stopa neaktivnosti (%)	Promjena stope neaktivnosti (%)
2006.	11,4	-10,9	32,1	1,3
2007.	9,6	-15,8	31,4	-2,2
2008.	8,4	-12,5	31,7	1,0
2009.	9,1	8,3	32,5	2,5
2010.	11,8	29,7	33,8	4,0
2011.	13,5	14,4	34,5	2,1
2012.	15,9	17,8	34,6	0,3
2013.	17,2	8,2	35,4	2,3

Izvor: Eurostat; a. Napomena: stopa neaktivnosti odnosi se na stanovništvo u dobi od 20 do 64 godine; ova napomena vrijedi i za ostale tablice u odjeljku.

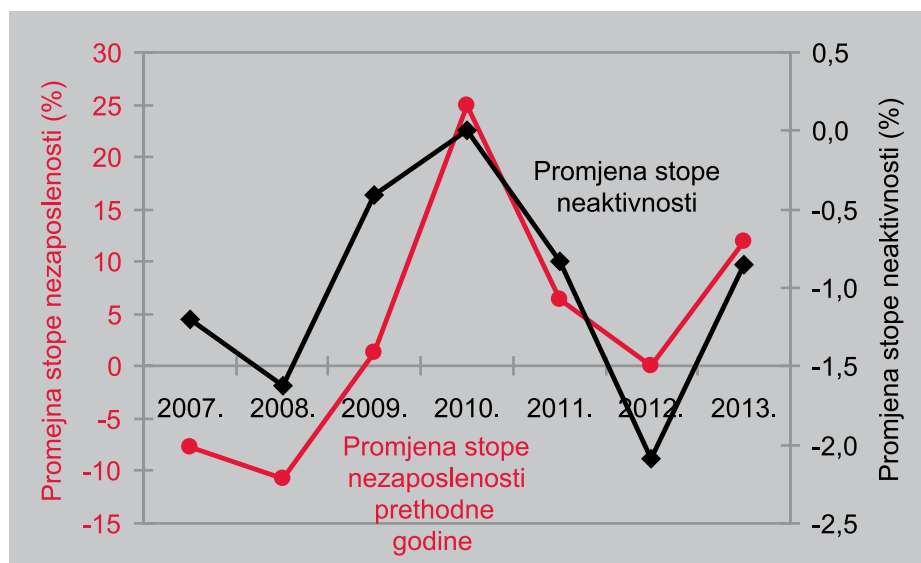
Povezanost između promjene stope nezaposlenosti i promjene stope neaktivnosti pokazuje da kratkoročna kretanja na tržištu rada utječu ne samo na nezaposlenost, već i na neaktivnost. Povoljna kretanja na tržištu rada smanjuju

nezaposlenost, ali i neaktivnost, dok nepovoljna povećavaju nezaposlenost, ali i neaktivnost. Drugim riječima, izgleda kako povećana potražnja na tržištu rada dovodi i do povećanog broja osoba koje žele raditi, dok smanjena potražnja na tržištu rada dovodi do smanjenog broja osoba koje žele raditi. Moguće je, dakle, da potražnja na tržištu rada utječe na ponudu. S druge strane, moguće je da uvjeti na tržištu rada ne utječu na broj osoba koje žele raditi, već na njihovo traženje posla. Ako se uvjeti pogoršaju, na primjer, onda manji broj osoba traži posao premda se ukupan broj osoba koje žele raditi nije promijenio. Osobe koje žele raditi, ali ne traže posao jer ne vjeruju da bi ga mogle naći, nazivaju se „obeshrabrenim“ osobama. Možda promjene na tržištu rada dovode do promjena relativnog broja obeshrabrenih osoba.

Da Hrvatska nije izuzetak u pogledu odnosa između nezaposlenosti i neaktivnosti, potvrđuju podaci za eurozonu. Sljedeća slika pokazuje da postoji umjereno čvrsta veza između promjene stope nezaposlenosti i promjene stope neaktivnosti. Štoviše, u eurozoni promjena stope nezaposlenosti prethodi promjeni stope neaktivnosti otprilike jednu godinu, što potvrđuje pretpostavku da promjene u potražnji za radom utječu na ponudu rada. Promjene stope neaktivnosti u eurozoni tijekom promatranog razdoblja bile su nepozitivne, što znači da su neki čimbenici smanjivali neaktivnost odnosno da je trend u pogledu aktivnosti bio pozitivan. Međutim, uvjeti u pogledu potražnje na tržištu rada određivali su hoće li opadanje neaktivnosti biti brže ili sporije. Tako je izrazito opadanje stope nezaposlenosti u 2007. i 2011. godini prethodilo izrazitom opadanju stope neaktivnosti u 2008. i 2012. godini, dok je izrazito povećanje stope nezaposlenosti u 2009. godini prethodilo nultom rastu neaktivnosti u 2010.

Slika i tablica 1.7.2

Promjena stope nezaposlenosti i neaktivnosti u eurozoni

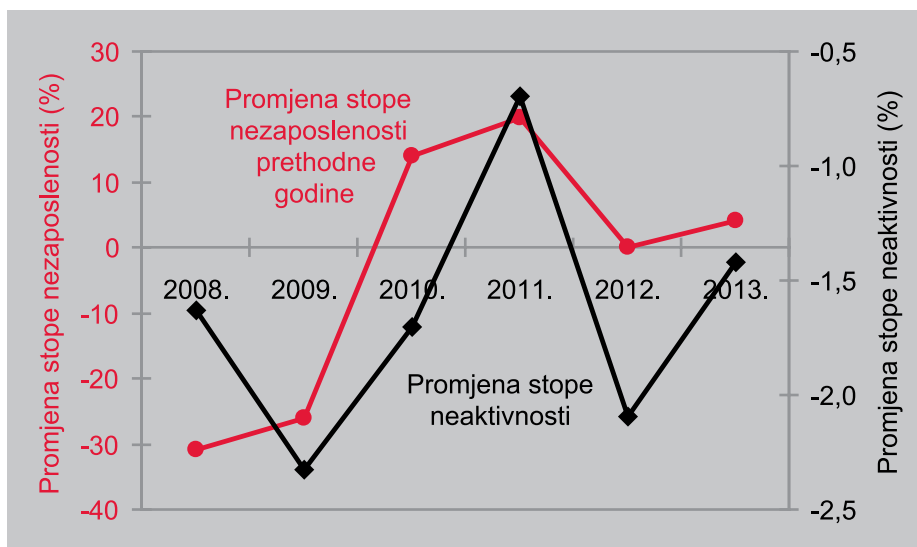
Izvor: Eurostat, a.

Godina	Stopa nezaposlenosti (%)	Promjena stope nezaposlenosti (%)	Stopa neaktivnosti (%)	Promjena stope neaktivnosti (%)
2007.	7,5	-10,7	24,7	-1,2
2008.	7,6	1,3	24,3	-1,6
2009.	9,5	25,0	24,2	-0,4
2010.	10,1	6,3	24,2	0,0
2011.	10,1	0,0	24,0	-0,8
2012.	11,3	11,9	23,5	-2,1
2013.	12,0	6,2	23,3	-0,9

Izvor: Eurostat, a.

godini. Nema dvojbe, dakle, da su i u eurozoni promjene u potražnji za radom pridonijele promjenama u ponudi rada kako je mjeri anketa radne snage.

Pozitivna veza između promjene stope nezaposlenosti i promjene stope neaktivnosti, pri čemu prva prethodi potonjoj otprilike jednu godinu, postoji i u Poljskoj, ali nije toliko čvrsta, a i vrijedi za kraće vremensko razdoblje. Izrazitom smanjenju stope neaktivnosti u 2009. godini prethodilo je značajno smanjenje stope nezaposlenosti u 2008. godini, dok je najblažem smanjenju stope neaktivnosti u 2011. godini prethodilo izrazito povećanje stope nezaposlenosti u 2010. godini. U Poljskoj je, dakle, promjena stope neaktivnosti bila negativna u svakoj od promatranih godina, ali opseg njezine promjene ovisio je o prethodnim promjenama uvjeta na tržištu rada u pogledu potražnje.

Slika i tablica 1.7.3

Promjena stope nezaposlenosti i neaktivnosti u Poljskoj

Izvor: Eurostat, a.

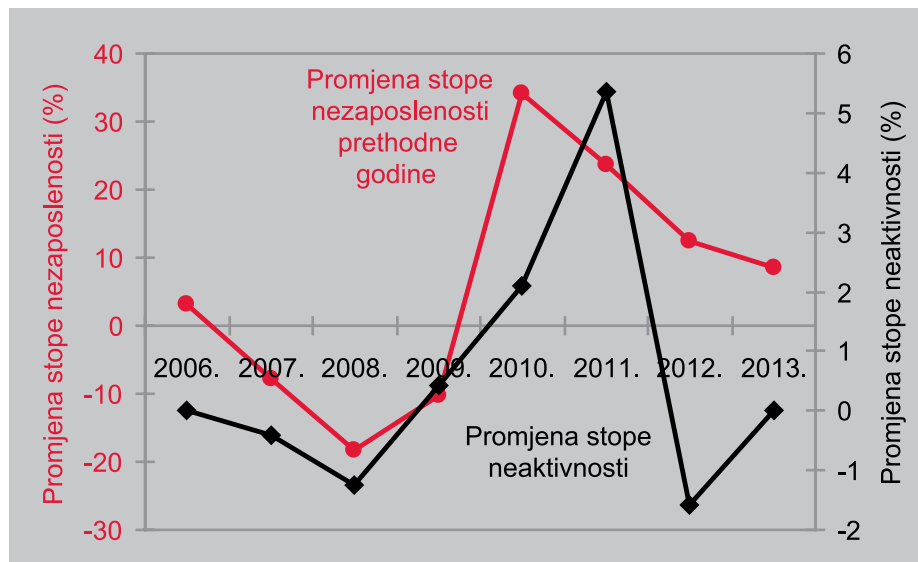
Godina	Stopa nezaposlenosti (%)	Promjena stope nezaposlenosti (%)	Stopa neaktivnosti (%)	Promjena stope neaktivnosti (%)
2008.	7,1	-26,0	30,1	-1,6
2009.	8,1	14,1	29,4	-2,3
2010.	9,7	19,8	28,9	-1,7
2011.	9,7	0,0	28,7	-0,7
2012.	10,1	4,1	28,1	-2,1
2013.	10,3	2,0	27,7	-1,4

Izvor: Eurostat, a.

Sljedeća slika pokazuje da veza između promjene stope nezaposlenosti i promjene stope neaktivnosti postoji i u Sloveniji, ali i da vremenski slijed nije posve pravilan. U prvoj polovici promatranog razdoblja promjena stope neaktivnosti slijedila je promjenu stope nezaposlenosti s otprilike jednom godinom zaostatka. Tako je, na primjer, u 2008. godini došlo do izrazitog pada stope neaktivnosti kojemu je prethodio izraziti pad stope nezaposlenosti u 2007. godini. Za razliku od toga, u 2011. godini došlo je do izrazitog povećanja stope neaktivnosti, kojemu je prethodilo izrazito povećanje stope nezaposlenosti, ali ne u 2010., već u 2009. godini. Moglo bi se reći da je povećanje stope neaktivnosti u 2011. godini kasnilo za povećanjem stope nezaposlenosti znatno više nego što je to do tada bio slučaj. Da je bila riječ o odgođenoj reakciji stope neaktivnosti potvrđuje i njezin izraziti pad u 2012. godini. Izgleda, dakle, da je veliko povećanje stope nezaposlenosti u Sloveniji u 2009. godini dovelo do velikog povećanja stope neaktivnosti, ali i da je vremenski slijed bio poremećen.

Slika i tablica 1.7.4

Promjena stope nezaposlenosti i neaktivnosti u Sloveniji

Izvor: Eurostat, a.

Godina	Stopa nezaposlenosti (%)	Promjena stope nezaposlenosti (%)	Stopa neaktivnosti (%)	Promjena stope neaktivnosti (%)
2006.	6,0	-7,7	24,0	0,0
2007.	4,9	-18,3	23,9	-0,4
2008.	4,4	-10,2	23,6	-1,3
2009.	5,9	34,1	23,7	0,4
2010.	7,3	23,7	24,2	2,1
2011.	8,2	12,3	25,5	5,4
2012.	8,9	8,5	25,1	-1,6
2013.	10,1	13,5	25,1	0,0

Izvor: Eurostat, a.

Može se zaključiti da ne samo u Hrvatskoj, već i u drugim zemljama članicama Europske unije postoji statistička veza između promjene stope nezaposlenosti i promjene stope neaktivnosti, te da ta veza ukazuje na utjecaj promjene potražnje na tržištu rada na promjenu ponude kako je mjeri anketa radne snage.

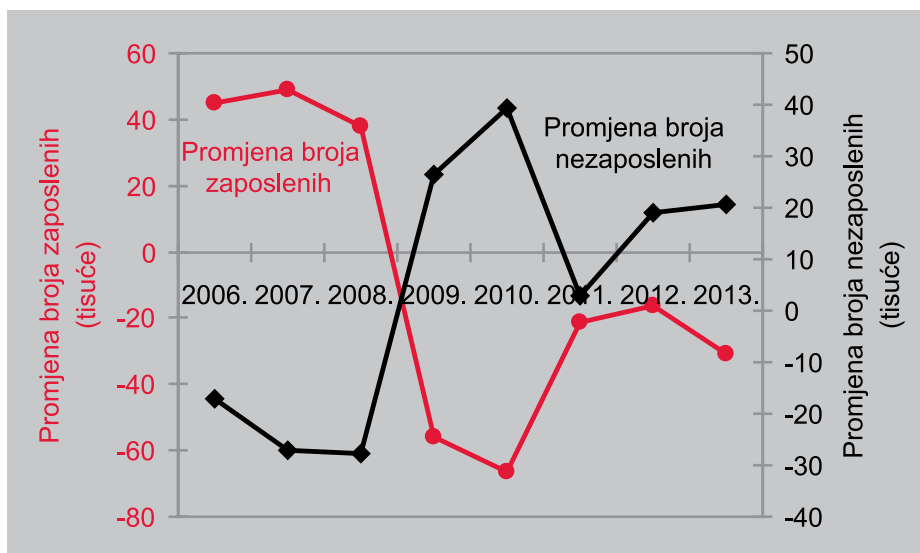
1.8 Promjena registrirane zaposlenosti i nezaposlenosti

Sljedeća slika prikazuje odnos između promjene broja registriranih zaposlenih i promjene broja registriranih nezaposlenih od 2006. do 2013. godine. Broj registriranih zaposlenih obuhvaća i individualne poljoprivrednike. Uočljivo je da je veza bila uglavnom čvrsta do 2010. godine, a potom je u 2011. godini povećanje broja nezaposlenih bilo manje nego što se to moglo očekivati na temelju smanjenja broja nezaposlenih. Razlog tome je povećanje broj sudionika u aktivnim mjerama politike zapošljavanja. Zbog istog je razloga povećanje broja nezaposlenih u 2012. godini veće nego što se to moglo očekivati na temelju smanjenja broja zaposlenih.

Odnos između promjene broja zaposlenih (zap) i promjene broja nezaposlenih (nezap), uzimajući u obzir odstupanje do kojeg je došlo u 2011. (G11), a posljedično i u 2012. godini (G12), prikazuje sljedeća regresijska jednadžba:

$$\text{nezap} = 482 - 0,55 \text{ zap} - 9198 \text{ G11} + 9675 \text{ G12} \quad R^2 = 0,969$$

(10,8) (1,4) (1,5) N = 8

Slika i tablica 1.8.

Promjena broja zaposlenih i nezaposlenih

Izvor: HZZ, a.

Godina	Broj zaposlenih	Promjena broja zaposlenih	Broj nezaposlenih	Promjena broja nezaposlenih
2006.	1.467.876	45.104	291.616	-17.122
2007.	1.516.909	49.033	264.448	-27.168
2008.	1.554.805	37.896	236.741	-27.707
2009.	1.498.784	-56.021	263.174	26.433
2010.	1.432.454	-66.330	302.425	39.251
2011.	1.411.238	-21.216	305.333	2.908
2012.	1.395.116	-16.122	324.324	18.991
2013.	1.364.298	-30.818	345.112	20.788

Izvor: HZZ, a.

Rezultat pokazuje da je promjena broja zaposlenih za, primjerice, tisuću osoba povezana s promjenom broja nezaposlenih za 550 osoba. Drugim riječima, povećanje ili smanjenje broja zaposlenih donosi znatno manje smanjenje ili povećanje broja nezaposlenih. To znači da mnoge osobe koje izlaze iz zaposlenosti ne ulaze u registriranu nezaposlenosti, te da se mnoge osobe koje ulaze u zaposlenost nisu nalazile u registriranoj nezaposlenosti.

1.9 Dodatak: Promjena zaposlenosti u pravnim osobama unutar prerađivačke industrije prema djelatnosti

U sljedećoj su tablici prikazane godišnje promjene broja zaposlenih u pravnim osobama unutar prerađivačke industrije prema djelatnosti od 2006. do 2013. godine. Uočljivo je da je u nekim djelatnostima zabilježeno opadanje zaposlenosti i prije izbijanja gospodarske krize, kao što je to bio slučaj s proizvodnjom tekstila i odjeće, te s proizvodnjom duhanskih proizvoda, metala i rafiniranih naftnih proizvoda. Na kretanje broja zaposlenih u spomenutim djelatnostima vjerojatno je s jedne strane utjecala inozemna konkurencija, a s druge strane tehnološke promjene koje su povećavale produktivnost rada. Što se tiče promjena u broju zaposlenih u godinama na kraju promatranog razdoblja, ističe se povećanje zaposlenosti u proizvodnji farmaceutskih proizvoda, te u proizvodnji metala i metalnih proizvoda. Pozitivna kretanja u spomenutim djelatnostima mogla bi upućivati na rani oporavak. Osobito jasnu tendenciju porasta pokazuje zaposlenost u proizvodnji metalnih proizvoda u kojoj je povećanje broja zaposlenih na početku promatranog razdoblja bilo izrazito, a opadanje zaposlenosti tijekom krize blaže nego kod većine ostalih djelatnosti.

Djel.	Promjena broja zaposlenih u pravnim osobama (%)								
	God.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
10		2,3	1,8	0,3	-0,2	-1,9	-1,9	-2,2	0,2
11		2,4	2,0	-1,5	1,8	-11,1	-8,0	-3,8	-9,3
12		-18,3	-10,8	-7,8	-11,2	-1,0	-3,9	1,6	1,7
13		-2,8	2,0	-6,0	-10,3	-9,1	4,1	-6,4	-8,6
14		-5,8	-5,6	-4,6	-11,4	-10,5	-2,6	-8,5	-8,4
15		3,5	11,1	5,7	-5,7	7,5	4,7	-3,4	-0,8
16		3,1	6,9	-0,2	-10,3	-3,9	-1,9	2,1	0,0
17		-1,0	-3,4	-3,9	-4,2	-11,6	1,3	-6,0	-6,2
18		3,4	8,6	2,9	6,8	-5,2	-8,6	3,9	-2,6
19		-4,5	-3,9	-1,6	-23,1	27,4	-9,1	-5,1	-7,0
20		2,2	0,0	-0,3	-3,5	-4,9	-2,3	-3,7	-7,6
21		5,2	6,4	18,0	-13,7	-9,0	-4,7	6,9	0,5
22		3,1	6,4	6,8	4,4	-8,8	-2,2	-6,6	0,3
23		0,6	2,6	-3,2	-9,0	-15,4	-10,0	-4,1	-2,3
24		-1,2	-2,4	-0,5	-6,0	-12,0	-9,5	-24,4	6,8
25		12,2	12,7	5,4	-8,3	-4,2	-3,2	-1,5	4,7
26		7,2	12,9	-8,0	-15,0	-20,6	-7,3	-4,7	0,7
27		-0,9	-2,2	-7,2	48,1	-9,4	0,2	-0,4	-1,7
28		5,7	6,9	0,7	-3,1	-13,4	1,9	4,0	-5,5
29		2,3	12,7	-1,3	-51,2	11,6	-1,6	0,6	-1,8
30		1,9	-0,2	-0,1	14,2	-13,8	-1,2	-7,2	-8,6
31		3,3	7,0	1,9	-16,9	0,4	-3,3	-5,0	-5,0
32		-0,4	5,9	1,4	11,9	-2,2	8,6	-3,6	2,1
33		1,2	3,1	6,8	-39,5	24,6	-0,7	-2,4	-10,7

Izvor: DZS, a.

Oznake djelatnosti:

- 10 – proizvodnja prehrambenih proizvoda
- 11 – proizvodnja pića
- 12 – proizvodnja duhanskih proizvoda
- 13 – proizvodnja tekstila
- 14 – proizvodnja odjeće
- 15 – proizvodnja kože i srodnih proizvoda
- 16 – prerada drva i proizvoda od drva i pluta, osim namještaja; proizvodnja proizvoda od slame i pletarskih materijala
- 17 – proizvodnja papira i proizvoda od papira
- 18 – tiskanje i umnožavanje snimljenih zapisa
- 19 – proizvodnja koksa i rafiniranih naftnih proizvoda
- 20 – proizvodnja kemikalija i kemijskih proizvoda
- 21 – proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i farmaceutskih pripravaka
- 22 – proizvodnja proizvoda od gume i plastike
- 23 – proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda
- 24 – proizvodnja metala
- 25 – proizvodnja gotovih metalnih proizvoda, osim strojeva i opreme
- 26 – proizvodnja računala te elektroničkih i optičkih proizvoda
- 27 – proizvodnja električne opreme
- 28 – proizvodnja strojeva i uređaja, d. n.
- 29 – proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica
- 30 – proizvodnja ostalih prijevoznih sredstava
- 31 – proizvodnja namještaja
- 32 – ostala prerađivačka industrija
- 33 – popravak i instaliranje strojeva i opreme

Može se zaključiti, dakle, da je u nekim djelatnostima prerađivačke industrije zabilježeno opadanje zaposlenosti i prije izbijanja gospodarske krize, da je, nasuprot tome, u nekim drugim djelatnostima tada ostvaren značajan rast zaposlenosti, te da je u potonjima zadnjih godina započeo i njezin oporavak.

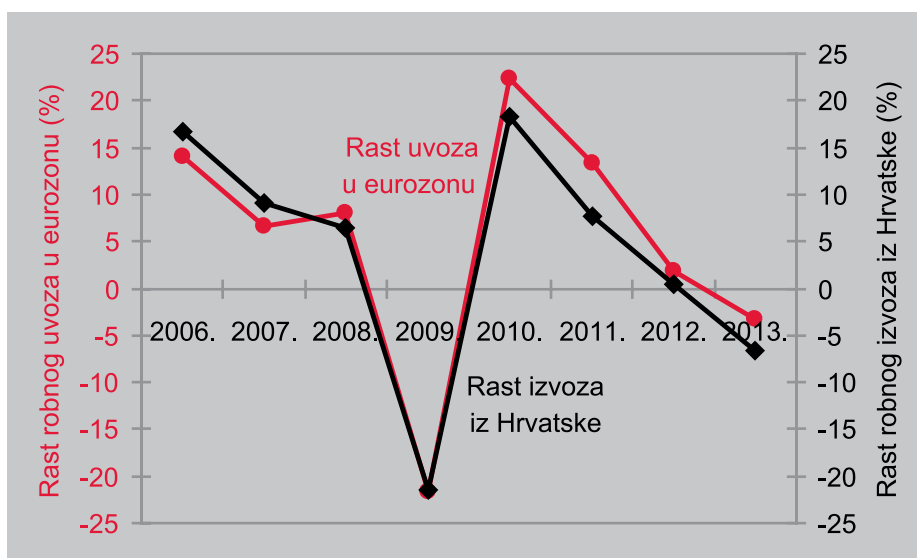
2. Gospodarska kretanja u eurozoni i njihov utjecaj na Hrvatsku

2.1 Robni uvoz u eurozoni i izvoz iz Hrvatske

Sljedeća slika i tablica prikazuju rast vrijednosti ukupnog eksternog uvoza roba u zonu eura i rast vrijednosti ukupnog izvoza roba iz Hrvatske od 2006. do 2013. godine. Kod eurozone je riječ o eksternom uvozu, što znači o uvozu iz zemalja koje se nalaze izvan eurozone.

Uočljiva je čvrsta veza između kretanja rasta robnog uvoza u eurozoni i kretanja rasta robnog izvoza iz Hrvatske. Nakon duboke krize u 2009. godini i značajnog oporavka u 2010. godini, rast uvoza u eurozoni i izvoza iz Hrvatske usporio se u 2011. godini, zatim je pao na nisku razinu u 2012. godini, te naposljetku postao negativan u 2013. godini.

Očito je, dakle, da je rast izvoza roba iz Hrvatske tijekom prethodnog razdoblja bio u vrlo velikoj mjeri određen rastom uvoza roba u eurozoni. Stoga treba očekivati da će uvoz u eurozoni i ubuduće značajno utjecati na hrvatski izvoz. Osim toga uklanjanje preostalih trgovinskih barijera također može pridonijeti rastu hrvatskog izvoza.

Slika i tablica 2.1

Rast robnog uvoza u eurozoni i robnog izvoza iz Hrvatske

Izvor: Eurostat, a.

Godina	Rast vrijednosti uvoza roba u eurozoni (%)	Rast vrijednosti izvoza roba iz Hrvatske (%)
2006.	14,1	16,7
2007.	6,6	9,1
2008.	8,1	6,5
2009.	-21,6	-21,4
2010.	22,4	18,3
2011.	13,3	7,6
2012.	1,9	0,5
2013.	-3,3	-6,6

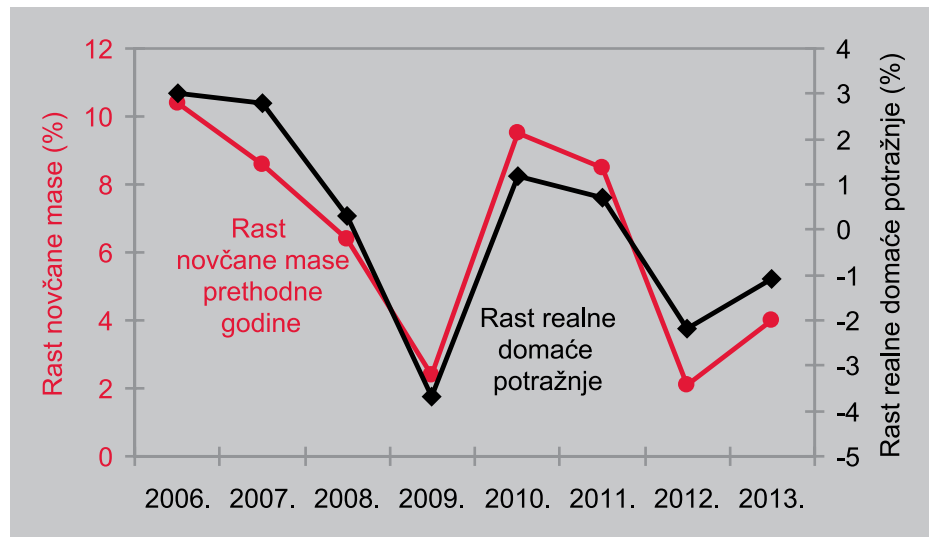
Izvor: Eurostat, DZS, a. Napomena: podaci Eurostata nalaze se u rubrici International trade i odnose se na 17 zemalja članica eurozone.

2.2 Novac i realna domaća potražnja u eurozoni

Prema terminologiji nacionalnog računa, domaća potražnja je zbroj državne i osobne potrošnje, te investicija. Sljedeća slika prikazuje rast realne domaće potražnje u eurozoni od 2006. do 2013. godine. Na slici je također prikazano i kretanje stope rasta novčane mase (M1). Uočljivo je da kretanje rasta realne domaće potražnje slijedi kretanje rasta novčane mase s otprilike jednom godinom zaostatka. Tako je drastičnom padu realne domaće potražnje u 2009. godini prethodilo usporavanje rasta novčane mase u 2008. godini, dok je oporavku realne domaće potražnje u 2010. godini prethodilo ubrzavanje rasta novčane mase u 2009. godini. U 2012. i 2013. godini rast realne domaće potražnje ponovno je bio negativan, čemu su prethodile relativno niske stope stope rasta novčane mase u 2011. i 2012. godini. Premda kretanje rasta realne domaće potražnje slijedi smjer kretanja rasta novčane mase tijekom cijelog promatranog razdoblja, izgleda da se osjetljivost rasta realne domaće potražnje na rast novčane mase smanjila u njegovoj drugoj polovici. Raspon oscilacija rasta realne domaće potražnje u usporebi s rasponom oscilacija novčane mase čini se manjim u drugoj polovici promatranog razdoblja nego u prvoj.

Slika i tablica 2.2

Rast novčane mase
i realne domaće
potražnje u eurozoni

Izvor: ECB, Eurostat, a.

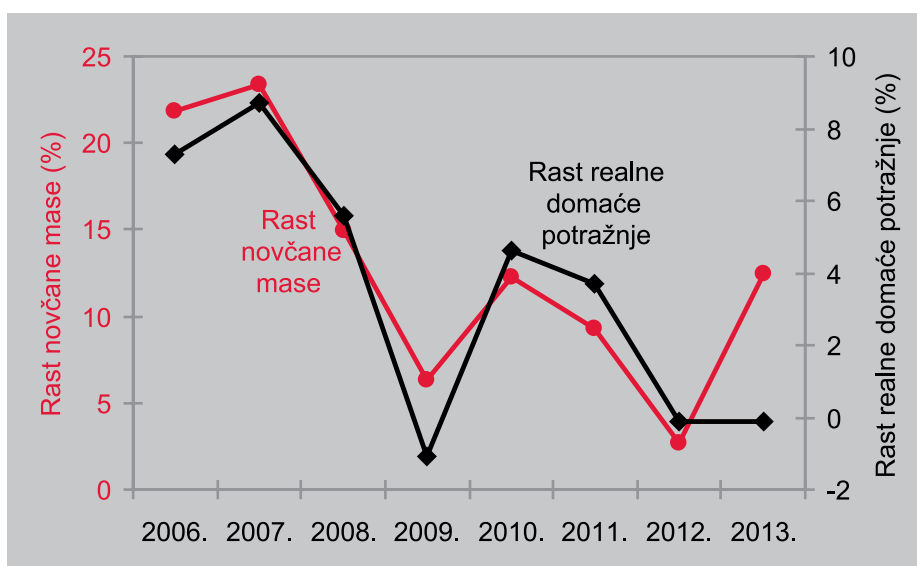
Godina	Rast novčane mase (%)	Rast realne domaće potražnje (%)
2006.	8,6	3,0
2007.	6,4	2,8
2008.	2,4	0,3
2009.	9,5	-3,7
2010.	8,5	1,2
2011.	2,1	0,7
2012.	4,0	-2,2
2013.	7,0	-1,1

Izvor: ECB, Eurostat, a. Napomena: podatak o novčanoj masi odnosi se na monetarni agregat M1.

Unatoč spomenutoj nešto slabijoj osjetljivosti rasta realne domaće potražnje na rast novčane mase u drugoj polovici promatranog razdoblja, može se prognozirati da će rast realne domaće potražnje u 2014. godini biti pozitivan budući da je u 2013. godini zabilježena umjereno visoka stopa rasta novčane mase.

2.3 Dodatak: Novac i realna domaća potražnja u nekim zemljama izvan eurozone

U nastavku je prikazana veza između novca i realne domaće potražnje u tri zemlje izvan eurozone: Poljskoj, Češkoj i Mađarskoj. U Poljskoj postoji relativno čvrsta veza između rasta novčane mase (M1) i rasta realne domaće potražnje, kao što je to vidljivo na sljedećoj slici. Visoke stope rasta realne domaće potražnje u 2006. i 2007. godini podudarale su se s visokim stopama rasta novčane mase, dok se negativan rast realne domaće potražnje u 2009. godini podudara s niskim rastom novčane mase. U 2012. godini ponovno je zabilježen veoma niski odnosno blago negativni rast realne domaće potražnje, što se podudaralo s veoma niskim rastom novčane mase. Međutim, u 2013. godini rast novčane mase značajno se povećao, ali do povećanja rasta realne domaće potražnje nije došlo. Kvartalni podaci pokazuju da je značajnije povećanje rasta realne domaće potražnje zabilježeno tek u zadnjem kvartalu 2013. godine, tako da će efekti spomenutog povećanja rasta novčane mase vjerojatno biti vidljivi tek u 2014. godini. Tijekom promatranog razdoblja rast realne domaće potražnje nije značajno zaostajao za rastom novčane mase, ali izgleda da je na njegovom kraju došlo do takvog zaostajanja.

Slika i tablica 2.3.1

Rast novčane mase i realne domaće potražnje u Poljskoj

Izvor: Eurostat, NBP, a.

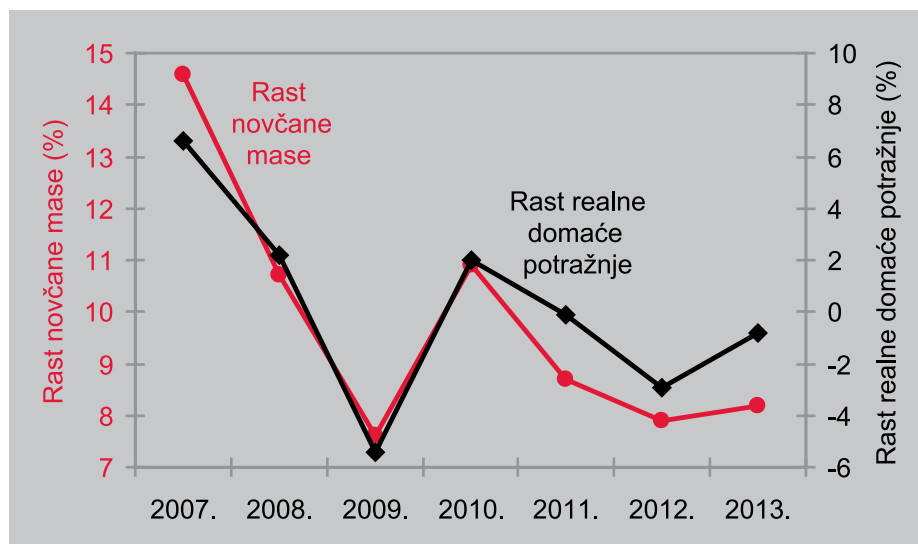
Godina	Rast novčane mase (%)	Rast realne domaće potražnje (%)
2006.	21,8	7,3
2007.	23,4	8,7
2008.	14,9	5,6
2009.	6,3	-1,1
2010.	12,2	4,6
2011.	9,3	3,7
2012.	2,7	-0,1
2013.	12,4	-0,1

Izvor: Eurostat, NBP, a.

Odnos između kretanja rasta novčane mase i rasta realne domaće potražnje u Češkoj prikazan je na sljedećoj slici. Također je uočljiva razmjerno čvrsta povezanost. Tako se visok rast realne domaće potražnje u 2007. godini podudara s relativno visokim rastom novčane mase, dok se izrazito negativan rast realne domaće potražnje u 2009. godini podudara s relativno niskim rastom novčane mase. U 2012. i 2013. godini ponovno je zabilježen negativan rast realne domaće potražnje, što se podudara s relativno niskim rastom novčane mase.

Slika i tablica 2.3.2

Rast novčane mase
i realne domaće
potražnje u Češkoj

Izvor: Eurostat, CNB, a.

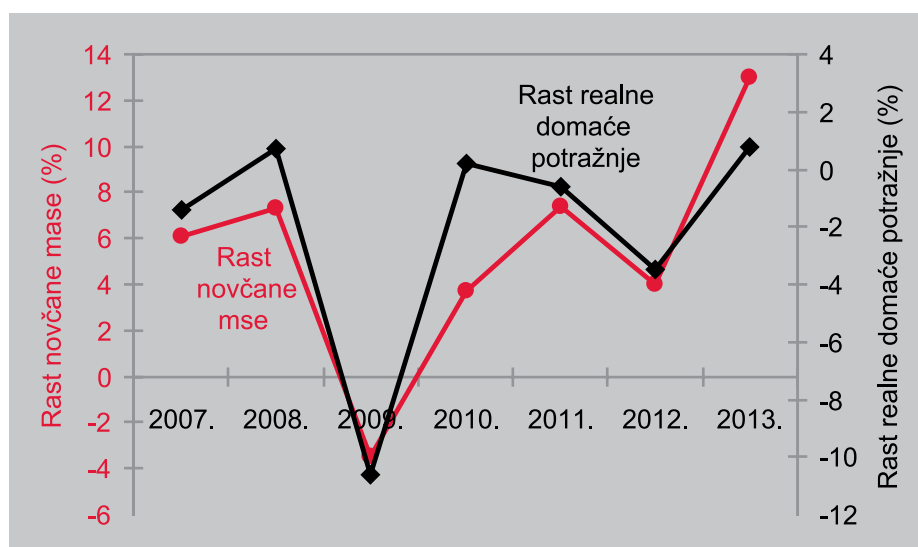
Godina	Rast novčane mase (%)	Rast realne domaće potražnje (%)
2007.	14,6	6,6
2008.	10,7	2,2
2009.	7,6	-5,4
2010.	10,9	2,0
2011.	8,7	-0,1
2012.	7,9	-2,9
2013.	8,2	-0,8

Izvor: Eurostat, CNB, a.

Sljedeća slika prikazuje odnos između rasta novčane mase i rasta realne domaće potražnje u Mađarskoj. Uočljiva je razmjerno čvrsta veza, kao i kod prethodne dvije zemlje. Međutim, za razliku od njih, Mađarska nije bilježila visoke stope rasta realne domaće potražnje, čak niti na početku promatranog razdoblja. Tako je u 2007. godini rast realne domaće potražnje bio negativan, a u 2008. godini neznatno pozitivan, što se podudara s relativno visokim

Slika 2.3.3

Rast novčane mase
i realne domaće
potražnje u Mađarskoj

Izvor: Eurostat, NBH, a.

Godina	Rast novčane mase (%)	Rast realne domaće potražnje (%)
2007.	6,1	-1,4
2008.	7,3	0,7
2009.	-3,5	-10,6
2010.	3,7	0,2
2011.	7,4	-0,6
2012.	4,0	-3,5
2013.	13,0	0,8

Izvor: Eurostat, NBH, a.

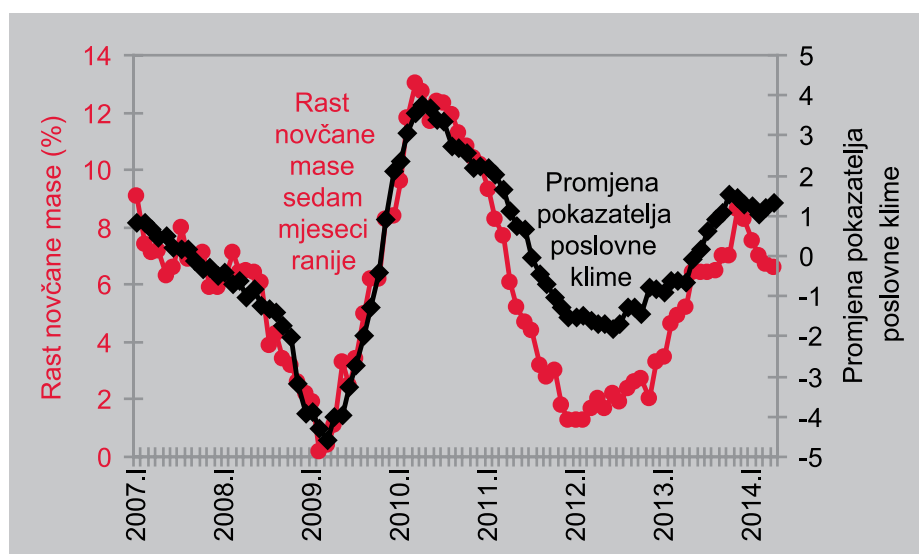
rastom novčane mase. U 2009. godini došlo je do izrazito velikog pada i realne domaće potražnje i novčane mase. U 2012. godini zabilježen je značajan negativan rast realne domaće potražnje i relativno nizak rast novčane mase. Na kraju promatranog razdoblja došlo je do blagog rasta realne domaće potražnje što se podudara s relativno visokim rastom novčane mase.

U Poljskoj, Češkoj i Mađarskoj postoji, dakle, razmjerno čvrsta veza između rasta novčane mase i rasta realne domaće potražnje, ali nema jednogodišnjeg zaostajanja potonjeg za prvim, u čemu se spomenute zemlje razlikuju od eurozone.

2.4 Novac i poslovna klima u prerađivačkoj industriji eurozone

Europska komisija prikuplja anketne podatke o stanju poslovne klime u prerađivačkoj industriji eurozone. Pokazatelj stanja poslovne klime odražava ocjene anketiranih tvrtki. Riječ je, dakle, o subjektivnom pokazatelju gospodarskog stanja.

Sljedeća slika prikazuje odnos između rasta novčane mase (M1) i promjene pokazatelja poslovne klime. Promjena pokazatelja poslovne klime odnosi se na razliku u vrijednosti pokazatelja u nekom mjesecu naspram njegove vrijednosti u istom mjesecu prethodne godine. Riječ je, dakle, o međugodišnjoj razlici u vrijednosti odnosno razini pokazatelja. Uočljiva je razmjerno čvrsta veza, s tim da promjena pokazatelja poslovne klime prati rast novčane mase s otprilike sedam mjeseci zaostatka. Tako je izrazitom opadanjem pokazatelja poslovne klime krajem 2008. i početkom 2009. godine prethodilo izrazito usporavanje

Izvor: ECB, EC, a.

Tablica 2.3.3

Rast novčane mase i realne domaće potražnje u Mađarskoj

Slika 2.4

Rast novčane mase i promjena poslovne klime u eurozoni

Tablica 2.4
Rast novčane mase
i promjena poslovne
klime u eurozoni

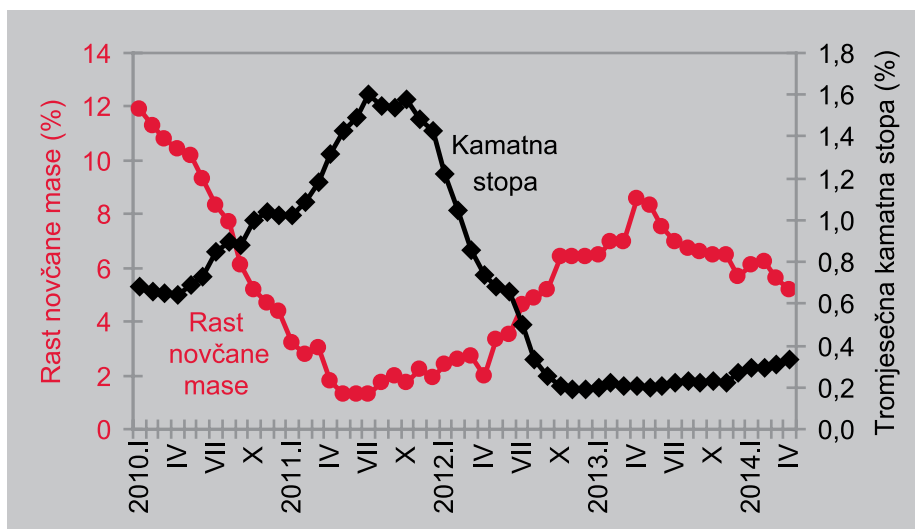
Mj.	Rast M1 (%)	Pokazatelj	Promjena pokazatelja	Mj.	Rast M1 (%)	Pokazatelj	Promjena pokazatelja
2007.I	6,9	1,18	0,84	2011.I	3,2	1,42	2,19
II	6,9	1,38	0,81	II	2,8	1,46	2,02
III	7,1	1,42	0,65	III	3,0	1,42	1,64
IV	5,9	1,50	0,44	IV	1,8	1,30	1,10
V	5,9	1,40	0,51	V	1,3	1,02	0,73
VI	6,2	1,46	0,20	VI	1,3	0,98	0,66
VII	7,1	1,29	0,16	VII	1,3	0,53	-0,04
VIII	6,4	1,26	0,17	VIII	1,7	0,17	-0,46
IX	6,5	1,07	-0,13	IX	2,0	0,01	-0,69
X	6,4	0,82	-0,34	X	1,7	-0,12	-1,04
XI	6,1	1,02	-0,28	XI	2,2	-0,34	-1,29
XII	3,9	0,88	-0,51	XII	1,9	-0,23	-1,51
2008.I	4,3	0,76	-0,42	2012.I	2,4	-0,10	-1,52
II	3,4	0,68	-0,70	II	2,6	-0,04	-1,50
III	3,2	0,78	-0,64	III	2,7	-0,18	-1,60
IV	2,6	0,45	-1,05	IV	2,0	-0,40	-1,70
V	2,2	0,58	-0,82	V	3,3	-0,67	-1,69
VI	1,9	0,22	-1,24	VI	3,5	-0,85	-1,83
VII	0,2	-0,04	-1,33	VII	4,6	-1,16	-1,69
VIII	0,4	-0,14	-1,40	VIII	4,9	-1,11	-1,28
IX	1,1	-0,67	-1,74	IX	5,2	-1,26	-1,27
X	3,3	-1,22	-2,04	X	6,4	-1,56	-1,44
XI	2,5	-2,15	-3,17	XI	6,4	-1,12	-0,78
XII	3,4	-3,03	-3,91	XII	6,4	-1,04	-0,81
2009.I	5,0	-3,12	-3,88	2013.I	6,5	-1,01	-0,91
II	6,2	-3,62	-4,30	II	7,0	-0,68	-0,64
III	6,2	-3,79	-4,57	III	7,0	-0,81	-0,63
IV	8,3	-3,55	-4,00	IV	8,6	-1,05	-0,65
V	8,4	-3,37	-3,95	V	8,3	-0,76	-0,09
VI	9,6	-3,05	-3,27	VI	7,5	-0,68	0,17
VII	11,8	-2,77	-2,73	VII	7,0	-0,54	0,62
VIII	13,0	-2,11	-1,97	VIII	6,7	-0,22	0,89
IX	12,7	-1,97	-1,30	IX	6,6	-0,20	1,06
X	11,7	-1,63	-0,41	X	6,5	-0,04	1,52
XI	12,4	-1,23	0,92	XI	6,5	0,31	1,43
XII	12,3	-0,94	2,09	XII	5,7	0,26	1,30
2010.I	11,9	-0,77	2,35	2014.I	6,1	0,24	1,25
II	11,3	-0,56	3,06	II	6,2	0,36	1,04
III	10,8	-0,22	3,57	III	5,6	0,40	1,21
IV	10,4	0,20	3,75	IV	5,2	0,27	1,32
V	10,2	0,29	3,66				
VI	9,3	0,32	3,37				
VII	8,3	0,57	3,34				
VIII	7,7	0,63	2,74				
IX	6,1	0,70	2,67				
X	5,2	0,92	2,55				
XI	4,7	0,95	2,18				
XII	4,4	1,28	2,22				

Izvor: ECB, EC, a.

rasta novčane mase oko 7 mjeseci ranije. Opadanje pokazatelja poslovne klime također je bilo izrazito krajem 2011. i u 2012. godini, ali manje izrazito nego što bi se to moglo očekivati na temelju prethodnog usporavanja rasta novčane mase. Izgleda, dakle, da je tadašnje opadanje pokazatelja poslovne klime ublažio neki drugi čimbenik. U drugoj polovici 2013. godine došlo je do značajnog povećavanja pokazatelja poslovne klime, čemu je prethodilo značajno ubrzavanje rasta novčane mase. Međutim, rast novčane mase blago se usporio u drugoj polovici 2013. godine i u prvim mjesecima 2014. godine, što je dovelo do nešto sporijeg povećavanja pokazatelja poslovne klime. Budući da se rast novčane dodatno usporio u prvim mjesecima 2014. godine, može se očekivati da će u 2014. godini doći do još sporijeg povećavanja pokazatelja poslovne klime.

2.5 Dodatak: Novčana masa i kratkoročna kamatna stopa u eurozoni

Sljedeća slika prikazuje kretanje rasta novčane mase i tromjesečne kamatne stope na tržištu novca. Uočljivo je usporavanje rasta novčane mase u drugoj polovici 2013. i u prva četiri mjeseca 2014. godine. U skladu s tim, kamatna stopa se blago povećala.

Slika i tablica 2.5

Rast novčane mase i tromjesečna kamatna stopa u eurozoni

Izvor: ECB, Eurostat, a.

Mjesec	Rast M1 (%)	Kamatna stopa (%)	Mjesec	Rast M1 (%)	Kamatna stopa (%)
2010.I	11,9	0,68	2012.I	2,4	1,22
II	11,3	0,66	II	2,6	1,05
III	10,8	0,65	III	2,7	0,86
IV	10,4	0,64	IV	2,0	0,74
V	10,2	0,69	V	3,3	0,68
VI	9,3	0,73	VI	3,5	0,66
VII	8,3	0,85	VII	4,6	0,50
VIII	7,7	0,90	VIII	4,9	0,33
IX	6,1	0,88	IX	5,2	0,25
X	5,2	1,00	X	6,4	0,21
XI	4,7	1,04	XI	6,4	0,19
XII	4,4	1,02	XII	6,4	0,19
2011.I	3,2	1,02	2013.I	6,5	0,20
II	2,8	1,09	II	7,0	0,22
III	3,0	1,18	III	7,0	0,21
IV	1,8	1,32	IV	8,6	0,21
V	1,3	1,43	V	8,3	0,20
VI	1,3	1,49	VI	7,5	0,21
VII	1,3	1,60	VII	7,0	0,22
VIII	1,7	1,55	VIII	6,7	0,23
IX	2,0	1,54	IX	6,6	0,22
X	1,7	1,58	X	6,5	0,23
XI	2,2	1,48	XI	6,5	0,22
XII	1,9	1,43	XII	5,7	0,27
			2014.I	6,1	0,29
			II	6,2	0,29
			III	5,6	0,31
			IV	5,2	0,33

Izvor: ECB, Eurostat, a.